

ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชน¹

โสธยา ชูทอง²

จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชน พบว่าประเด็นการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งมีใช้เฉพาะความผิดทางศีลธรรมเล็กน้อยเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการกระทำผิดตามกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญา ซึ่งพบเห็นได้จากข่าวสารช่องทางต่าง ๆ ที่มักจะปรากฏพฤติกรรมไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชน เช่น การก่อเหตุทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ การเสพหรือจำหน่ายยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงของไทย คือการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชน เนื่องจากมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจากรายงานสถิติคดีของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน³ พบว่า คดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และเข้าสู่กระบวนการของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ทุกประเภทคดีมีจำนวน 12,602 คดี เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด จำนวน 3,129 คดี จากปริมาณคดีทั้งหมด และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 มีคดีอาญาทุกประเภทคดี จำนวน 14,844 คดี เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด จำนวน 3,332 คดี จากปริมาณคดีทั้งหมด ซึ่งเห็นได้ว่ามีอัตราคดีที่เพิ่มสูงขึ้นทั้งในสถิติคดีรวมทั้งหมดรวมไปถึงคดีตามประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยมีปัจจัยหลายประการที่กระตุ้นให้เด็กและเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น ปัญหาครอบครัว การทำหน้าที่ของครอบครัวที่ขาดความเข้มงวดในการควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ปัญหาเด็กหลุดจากระบบการศึกษา ทำให้มีการใช้เวลาว่างไม่เกิดประโยชน์ ไม่ได้ประกอบอาชีพที่เป็นกิจจะลักษณะ การคบหาเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสียหาย และการขาดทักษะในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนทำให้หันไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

---

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชน โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสุวรรณค์ และคณะกรรมการสอบ คือ ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี วงษ์วิจิตร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. รายงานสถิติคดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 (กรุงเทพฯ: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2567), หน้า 23.

เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อีกทั้งยังมีกลุ่มเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งแพร่กระจายของยาเสพติด มักทำให้เด็กและเยาวชนอาจถูกชักชวนหรือชักนำให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้โดยง่าย และเมื่อยาเสพติดสามารถหาซื้อได้ง่าย ทำให้เด็กและเยาวชนบางส่วนกลายเป็นผู้ค้ารายย่อยเพื่อหารายได้ให้กับตนเอง โดยการขาดความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อร่างกาย จิตใจและความผิดตามกฎหมาย อีกทั้งยังขาดความเข้าใจถึงความเสี่ยงและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว

จากเหตุปัจจัยดังกล่าว องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ของไทยจึงพยายามแก้ไขปัญหามานานผ่านการจัดโครงการป้องกันและฟื้นฟู เช่น การให้ความรู้ การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งครอบครัว ชุมชน โรงเรียน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาทางเลือกที่ดีในการดำเนินชีวิต โดยหากมองในแง่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา คือ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553⁴ ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวมีการบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไว้ด้วย โดยอาศัยความตามมาตรา 86 และมาตรา 90 ซึ่งใช้หลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) และการหันเหคดี (Diversion) เพื่อนำเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งทั้งสองมาตราจะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มาตรา 86 จะเป็นการดำเนินการขึ้นก่อนฟ้องคดี ส่วนมาตรา 90 จะเป็นการดำเนินการขึ้นหลังฟ้องคดี ซึ่งไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตาม กฎหมายบัญญัติให้ดำเนินการได้โดยไม่ต้องไม่ลิดรอนหรือละเมิดสิทธิของเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย⁵ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อคุ้มครองประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน

ในส่วนการดำเนินการขึ้นก่อนฟ้อง มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ “การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้องในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชน” อาศัยหลักตามมาตรา 86 โดยมีหลักการและสาระสำคัญโดยสรุปได้ดังนี้ (1) คดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม โดยยังไม่ต้องพิจารณาไปถึงโทษที่อาจได้ลดอัตราโทษนั้นแต่ให้พิจารณาเฉพาะโทษจำคุก ส่วนโทษปรับไม่ต้องนำมาประกอบการพิจารณาและกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์ (2) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ อยู่ในเกณฑ์ที่จะนำมาตรการ

⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

พิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ หากศาลลงโทษจำคุกแต่เปลี่ยนโทษเป็นฝึกอบรม ถือว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนเช่นเดียวกัน (3) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำผิดก่อนฟ้องคดี กล่าวคือ เด็กหรือเยาวชนรับรู้ถึงการกระทำเกี่ยวกับคดีของตนเอง โดยสามารถอธิบายถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้อื่นและตนเอง พร้อมทั้งสามารถบอกถึงสาเหตุที่กระทำผิด ผลที่ตามมา และแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงตนเอง (4) เด็กและเยาวชนให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (5) ในกรณีมีผู้เสียหาย ผู้เสียหายให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (6) ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง โดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำผิดแล้ว ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ จากนั้นพนักงานอัยการจะพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูว่ามีความเหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชนมากน้อยเพียงใด หากไม่เห็นชอบก็จะให้แก้ไขหรือให้ดำเนินคดีปกติ ซึ่งแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนเว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชน หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชนและในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวอาจกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือนกำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติและ หากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนอาจกำหนดให้บิดามารดาผู้ปกครองบุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้และกำหนดให้ชดเชยเยียวยาความเสียหายกำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณะประโยชน์ไม่เกินสามสิบชั่วโมงหรือกำหนดให้นำมาตรวจอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี

อย่างไรก็ตามยังคงพบว่าการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้องตามมาตรา 86 นั้นก็ยังมีคลุมเครือในการใช้อำนาจหรือในข้อกฎหมายหลายประการที่อาจเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการ ดังนี้

ประการแรก คือ ปัญหาการตีความกฎหมายของคำว่า “สำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี” กับการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ซึ่งกรณีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะต้องเป็นกรณีที่เด็กและเยาวชนสำนึกในการกระทำผิด ในปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การวัดความสำนึกในการกระทำผิดไว้อย่างชัดเจน ปรากฏเพียงในคู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2563 ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “สำนึกการกระทำก่อนฟ้องคดี”⁶ ไว้

⁶ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, คู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ฉบับปรับปรุงแก้ไข (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2563 (กรุงเทพฯ: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2563), หน้า 2.

แต่ในกรณีของเด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมดำเนินคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษนั้น ก่อนข้างจะเป็นไปได้ยากในการพิสูจน์ว่าเด็กและเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำจริงหรือไม่ เนื่องจากบางครั้งการแสดงออกของเด็กและเยาวชนบางรายไม่สามารถชี้ให้เห็นถึงเจตนาที่อยู่ภายในจิตใจได้ และบางครั้งแม้ว่าเด็กและเยาวชนจะให้การรับสารภาพตามข้อกล่าวหา รู้ถึงการกระทำว่าตนกระทำอะไรลงไป และรู้ว่าสิ่งนั้นตนไม่มีสิทธิที่จะกระทำได้ รู้ว่าการกระทำนั้นมีผลต่อผู้อื่นอย่างไร หรือผู้อื่นได้รับผลอย่างไร รู้สึกเสียใจต่อสิ่งที่ตนกระทำลงไป หรือมีความคิดว่าตนต้องแก้ไขสิ่งที่ตนกระทำลง แต่ในนิยามของคำว่า “มีความตั้งใจว่าจะไม่กระทำอีก” ก็ยังไม่มี ความชัดเจนว่าเด็กหรือเยาวชนต้องเคยถูกจับกุมดำเนินคดีมาแล้วกี่ครั้งหรือเป็นครั้งที่เท่าไรหรือ ถึงจะสามารถเข้ามามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ ดังนั้น หากเด็กหรือเยาวชนหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำหรือถูกจับกุมในความผิดลักษณะเดิมภายในระยะเวลาหนึ่ง จึงควรถือว่าเด็กหรือเยาวชนขาดความตั้งใจในการแก้ไขปรับปรุงตนเองไปในทางที่ดีขึ้น และมีเจตนาที่จะกระทำผิดซ้ำ โดยขาดการสำนึกผิดในการกระทำนั้นเอง ดังนั้นควรมีการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการวัดความสำนึกผิดในการกระทำของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้น ได้มองเห็นคุณค่าที่แท้จริงและประโยชน์ของการได้รับการโอกาสในการเข้ามามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง โดยไม่ต้องถูกนำคดีขึ้นสู่ศาล

ประการที่สอง คือ ปัญหาอำนาจการใช้ดุลยพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เนื่องจากกฎหมายได้ให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจฯ พิจารณาใช้มาตรการตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 86 โดยตามแนวปฏิบัติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนดให้พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ ประชุมร่วมกันใช้ดุลยพินิจพิจารณาตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขตามมาตรา 86 โดยมุ่งเน้นถึงโอกาสหรือแนวโน้มที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และร่วมกันเสนอความเห็นตามวิชาชีพว่าสมควรนำคดีเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือไม่ จากนั้นพนักงานคุมประพฤติเสนอความเห็นดังกล่าวต่อผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เพื่อพิจารณาว่าเห็นสมควรหรือไม่สมควรนำคดีเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษ ซึ่งการใช้ดุลยพินิจดังกล่าว ส่วนใหญ่พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ จะเสนอต่อผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เพื่อพิจารณาให้ใช้มาตรการพิเศษดังกล่าว โดยประเทศไทยยังไม่มียกเว้นกฎหมายใด ให้อำนาจหน้าที่หน่วยงานหรือองค์กรอื่นในการใช้ดุลยพินิจพิจารณาใช้มาตรการพิเศษชั้นก่อนฟ้อง ร่วมกับผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ซึ่งหากมีการเพิ่มหน่วยงานหรือองค์กรอื่น เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ก็อาจส่งผลดีต่อเด็กและเยาวชนที่จะได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันภายใต้หลักสิทธิมนุษยชน

ปัญหาสุดท้าย คือ ปัญหาการกำหนดอัตราโทษอย่างสูงและกำหนดปริมาณยาเสพติดที่จะเข้าเกณฑ์ ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง กล่าวคือ ตามหลักเกณฑ์มาตรา 86 กำหนดว่า เมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ให้นำหลักมาตรการพิเศษดังกล่าวมาใช้ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามประมวลกฎหมาย ยาเสพติด พ.ศ.2564 มีเพียงฐานความผิดที่เพียงไม่กี่ฐานความผิดที่จะเข้าเงื่อนไขตามมาตรานี้ซึ่งที่สามารถ พบเห็นได้บ่อยครั้ง อาทิเช่น ข้อหาเสพยาเสพติดให้โทษประเภท 1 โดยผิดกฎหมาย มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือข้อหาเมียาเสพติดให้โทษประเภท 1 ไว้ในครอบครอง เพื่อเสพโดยไม่ได้รับอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งข้อสันนิษฐานว่า การครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพ ต้องเป็นการครอบครองของกลาง ยาเสพติดในปริมาณ เล็กน้อยตามที่กฎหมายกำหนด โดยการมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ ถือว่าผู้นั้นเป็นป่วย ต้องได้รับการบำบัดรักษา เพื่อให้หายจากการติดยาเสพติดและกลับเข้าสู่สังคม ซึ่งเดิมตามกฎหมายกระทรวงกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษ และวัตถุออกฤทธิ์ที่ให้นิยฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ พ.ศ.2567⁷ ฉบับแรก ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2567 ได้มีการกำหนดปริมาณของกลางยาบ้าจำนวน 5 เม็ด เป็นข้อสันนิษฐานสำหรับผู้ครอบครอง เพื่อเสพ แต่ปรากฏว่าเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนกันในสังคม ทำให้เกิดข้อถกเถียงกันอย่างมากมาย จนนำมาสู่ การแก้ไขกฎกระทรวงสาธารณสุข กำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ที่ให้นิยฐานว่ามีไว้ใน ครอบครองเพื่อเสพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2567⁸ ให้ไว้ ณ วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ.2567 โดยกำหนดว่า แอมเฟตามีนมี ปริมาณไม่เกิน 1 หน่วยการใช้หรือมีน้ำหนักร้อยกรัมไม่เกิน 100 มิลลิกรัม ซึ่งเข้าใจได้โดยง่ายว่า มีการปรับลดการ ครอบครองยาบ้าจากเดิมจำนวน 5 เม็ด เหลือจำนวน 1 เม็ด จึงจะเข้าข้อสันนิษฐานว่าครอบครองไว้เพื่อเสพ ส่วนหากเกินจากจำนวนดังกล่าวจะต้องเข้าสู่กระบวนการทางคดีอาญาตามปกติ อันอาจมีความผิดในข้อหา ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 โดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 15 ปี ซึ่งจะนำคดีเข้าสู่มาตรการพิเศษไม่ได้เนื่องจากอัตราโทษสูงกว่าเกณฑ์ที่ กำหนด ทำให้เกิดผลกระทบต่อการผลักดันการนำคดียาเสพติดที่มีปริมาณของกลางไม่มาก หรือพฤติการณ์ ไม่รุนแรงเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

---

⁷ กฎกระทรวงกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ที่ให้นิยฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ พ.ศ.2567 ฉบับที่ 1.

⁸ กฎกระทรวงกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ที่ให้นิยฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ พ.ศ.2567 ฉบับที่ 2.

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ยังต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับกฎหมาย ขั้นตอน วิธีการ กระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการปรับปรุงและแก้ไข การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีทางอาญาชั้นก่อนฟ้อง ในประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก ปัญหาการตีความกฎหมายของคำว่า “สำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี” กับ การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ผู้ศึกษาเห็นว่า การควบคุมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนควรใช้แนวคิดการควบคุมทางสังคม โดยใช้การควบคุมภายในจิตใจ ผ่านการดูแล สอดส่องของครอบครัวและชุมชน ควบคู่ไปกับการควบคุมภายนอก คือ การมีบทบัญญัติทางกฎหมาย หรือมาตรการที่ควบคุมการกระทำหรือความสำนึกผิดของเด็กและเยาวชนนั้น สอดคล้องกับแนวทางการวัดความสำนึกพบว่าความสำนึกผิด ซึ่งหากอิงตามหลัก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว จะต้องให้ความสำคัญกับการเยียวยา และการเรียนรู้มากกว่าการลงโทษ กล่าวคือ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หากเด็กหรือเยาวชนหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำหรือถูกจับกุมในความผิดลักษณะเดิมในระยะเวลาที่กำหนด ควรจะถือว่าเด็กหรือเยาวชนขาดความสำนึกผิดในการกระทำ ด้วยเหตุเพราะขาดความตั้งใจในการแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ไปในทางที่ดีขึ้นและมีเจตนาที่จะกระทำผิดซ้ำ จึงควรมีการบัญญัติกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับมาใช้บังคับกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดนั้นให้มีความเข้มงวดยิ่งขึ้น โดยควรมีการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

1. แก้ไขบทบัญญัติในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 เพื่อให้ครอบคลุมคำว่า “สำนึกการกระทำก่อนฟ้องคดี” โดยไม่กระทำผิดซ้ำในความผิดลักษณะเดิม กล่าวคือ ให้แก้ไขเพิ่มเติมโดยบัญญัติเป็น “มาตรา 86 วรรคห้า ระบุว่า “ทั้งนี้ สำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี ให้หมายรวมไปถึง

(1) ต้องไม่กระทำผิดซ้ำภายในระยะเวลา 1 ปี นับแต่ถูกดำเนินคดีครั้งแรก

(2) ต้องไม่กระทำผิดซ้ำในความผิดลักษณะเดิม หรือความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ เด็กหรือเยาวชนต้องไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำหรือเคยผิดเงื่อนไขการบำบัดยาเสพติดมาก่อน

(3) ในกรณีความผิดซ้ำหรือเคยต้องโทษจำคุกมาก่อน อาจให้ใช้มาตรการพิเศษได้ หากเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง โดยต้องมีการประเมินความเสี่ยงและจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เข้มข้นยิ่งขึ้น”

2. แก้ไขคู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับการกำหนดค่านิยมของคำว่า “สำนึกการกระทำก่อนฟ้องคดี” โดยเพิ่มเติม

“(6) ต้องไม่กระทำผิดซ้ำภายในระยะเวลา 1 ปี นับแต่ถูกดำเนินคดีครั้งแรก

(7) ต้องไม่กระทำผิดซ้ำในความผิดลักษณะเดิม หรือความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ เด็กหรือเยาวชนต้องไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำหรือเคยผิดเงื่อนไขการบำบัดยาเสพติดมาก่อน

(8) ในกรณีความผิดซ้ำหรือเคยต้องโทษจำคุกมาก่อน อาจให้ใช้มาตรการพิเศษได้ หากเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง โดยต้องมีการประเมินความเสี่ยงและจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เข้มข้นยิ่งขึ้น”

3. การแก้ไขเชิงปฏิบัติหรือเชิงนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ส่งเสริมให้ใช้แนวทางการประชุมฟื้นฟู เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสำคัญผ่านการขอโทษ การชดเชย หรือการทำกิจกรรมเพื่อสังคม (การทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์) ส่งเสริมให้ทุกหน่วยในกระบวนการยุติธรรมเด็กมีแนวปฏิบัติร่วมกันภายใต้กรอบเดียวกัน เน้นการติดตามภายหลังการบำบัดหรือการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และเพิ่มงบประมาณและบุคลากรด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์เพื่อประเมินเด็กอย่างรอบด้าน

ประเด็นที่สอง ปัญหาอำนาจการใช้ดุลยพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง ตามมาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติไว้ว่า “...หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี เมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกายสภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจฯ พิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้ โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ...แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา...”

ซึ่งกระบวนการจะเริ่มต้นขึ้นหลังจากที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวเด็กและเยาวชนส่งมายังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งเมื่อพนักงานคุมประพฤติ ได้ทำการรับตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายไว้ ก็ จะทำการสอบปากคำ เพื่อประเมินความเสี่ยงความจำเป็น และการเข้าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามมาตรา 86 จากนั้นจึงประชุมร่วมกับนักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อร่วมเสนอความเห็นว่าจะสมควรนำคดีเข้าสู่กระบวนการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือไม่ จากนั้นพนักงานคุมประพฤติจะเสนอผู้อำนวยการเพื่อพิจารณา “กรณีเห็นสมควร” ให้ผู้อำนวยการมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยต้องจัดทำให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่เด็กและเยาวชนสำนึกในการกระทำ และให้พนักงานคุมประพฤติแจ้งพนักงานสอบสวนและศาลทราบ ซึ่งในการพิจารณาจัดทำแผนการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่า มีเพียงผู้อำนวยการสถานพินิจคนเดียวที่สามารถใช้ดุลยพินิจพิจารณา โดยมีความเห็นจากพนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์มาประกอบ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก⁹ โดยใช้ดุลยพินิจอย่างรอบคอบและตามข้อเท็จจริงแห่งคดี และพิจารณาข้อเท็จจริง พฤติการณ์แห่งการกระทำ ความร้ายแรงของความผิด และท่าทีของผู้กระทำผิด โดยมุ่งเน้นการฟื้นฟู ไม่ใช่เพื่อการลงโทษ ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัว แต่ตามกฎหมาย

⁹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.

ของไทยมิได้มีการกำหนดให้องค์กรหรือหน่วยงานอื่นมีส่วนร่วมในการใช้ดุลพินิจ เช่น ตำรวจ ทำให้ขาดการถ่วงดุลกันในการใช้อำนาจ หรือขาดการป้องกันมิให้การใช้อำนาจนั้นเกินขอบเขตหรือขัดต่อหลักความยุติธรรม ซึ่งหากศึกษาเทียบกับการเปี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศนิวซีแลนด์ จะเห็นได้ว่ามีทั้งกระบวนการในชั้นตำรวจและในชั้นศาล โดยในชั้นตำรวจจะมีการใช้มาตรการที่น่าสนใจคือ “การใช้มาตรการทางเลือก” กล่าวคือ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าการเตือนจะไม่ใช่ประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนหรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนเคยได้รับการเตือนมาก่อนแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการพิจารณาว่า จะใช้มาตรการทางเลือกอื่นสำหรับเด็กและเยาวชน โดยสำนักงานตำรวจของประเทศนิวซีแลนด์จะมีแผนกพิเศษที่คอยดูแลช่วยเหลือเด็ก ซึ่งจะมีหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนในการปฏิบัติงานของแผนกพิเศษนี้ จะมีจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกับองค์กร เครือข่ายอื่น ๆ ชุมชน และครอบครัว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ส่วนในการพิจารณากำหนดแผนที่จะให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติ จะต้องอาศัยครอบครัว ชุมชนที่เด็กและเยาวชนพักอาศัย และสมาชิกในชุมชนเป็นกำลังสำคัญในการ ช่วยดูแลเด็กและเยาวชน และการกำหนดแผนหรือข้อตกลงให้เด็กและเยาวชนกระทำ เช่น การทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ การให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการหรือโปรแกรมต่าง ๆ ตามที่กำหนด เป็นต้น ซึ่งหากมีการปฏิบัติตามแผนหรือข้อตกลงต่าง ๆ ครบถ้วน เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะไม่แจ้งข้อหาและไม่ดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด หรือถอนการแจ้งข้อหา และยุติคดีแก่เด็กและเยาวชนรายนั้น ๆ

จากการศึกษา ผู้ศึกษาเห็นว่า หากมีการนำแนวคิดการใช้มาตรการทางเลือกของประเทศนิวซีแลนด์ มาปรับใช้กับประเทศไทย จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ให้พิจารณา ใช้มาตรการพิเศษชั้นก่อนฟ้อง เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ที่เดิมจะต้องใช้ดุลพินิจเพียงลำพัง โดยควรมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินการ ในการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นก่อนฟ้องให้เริ่มต้นตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นตำรวจเหมือนกับประเทศนิวซีแลนด์ เนื่องจากโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมไทย กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้เริ่มต้นคดีอาญาการเริ่มใช้มาตรการพิเศษชั้นก่อนฟ้องตั้งแต่ในชั้นตำรวจ จึงมิได้เป็นการเพิ่มภาระงานให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด เนื่องจากโดยปกติแล้วพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวนและเชิญผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมสอบสวนอยู่แล้ว เพียงแต่หากเป็นคดีที่ต้องเข้ามาตรการพิเศษชั้นก่อนฟ้อง อาจเปลี่ยนจากเข้าร่วมสอบสวนของผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการประชุมกลุ่มผู้เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนพร้อมกันในขั้นตอนเดียว ซึ่งผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นผู้มีส่วนในการพิจารณาว่าการเข้ามาตรการของเด็กหรือเยาวชนมีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งการเริ่มกระบวนการในชั้นตำรวจจะเป็นการลดขั้นตอนและระยะเวลาของการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนให้สั้นลงและยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายของผู้กระทำผิดและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่าง ๆ ตลอดจนงบประมาณของ

รัฐที่ต้องใช้ไปในแต่ละขั้นตอนการดำเนินงาน ทั้งเพื่อเป็นการให้เด็กและเยาวชนได้เข้าสู่มาตรการแก้ไขและฟื้นฟูฟื้นฟูโดยเร็ว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับโอกาสเข้าสู่มาตรการพิเศษขั้นก่อนฟ้องดังกล่าวอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำต่อกัน จึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ดังนี้

1. แก้ไขบทบัญญัติในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 เพื่อให้สามารถดำเนินการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ตั้งแต่ในชั้นพนักงานสอบสวน

จากเดิมบัญญัติว่า “...หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง...”

ให้แก้ไขเป็น “...หากพนักงานสอบสวนและผู้เกี่ยวข้องได้ประชุมแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนและผู้ที่เกี่ยวข้องพิจารณาจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนพร้อมกันคราวเดียวขั้นตอนการสอบสวน เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ.....”

ทั้งนี้ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเสนอให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับมาตรการพิเศษได้ หากเห็นว่าเป็นคดีที่มีลักษณะไม่ร้ายแรงและเด็กหรือเยาวชนแสดงให้เห็นว่ามีความสำนึกผิดในการกระทำ ประกอบกับมีพฤติการณ์ที่สมควรได้รับโอกาสในแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่อย่างไรก็ตาม ก็ให้ยังคงอยู่ภายใต้การพิจารณาเห็นชอบของพนักงานอัยการ เพื่อให้การใช้ดุลยพินิจเป็นไปอย่างรอบคอบและอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายที่ชัดเจน

2. นอกจากการแก้ไขกฎหมายแล้ว ควรมีการกำหนดกลไกการใช้ดุลยพินิจร่วม โดยจัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานร่วมในการพิจารณาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขั้นก่อนฟ้อง เพื่อรองรับคำว่า “ผู้เกี่ยวข้อง” ที่แก้ไขเพิ่มเติมไว้ตามมาตรา 86 โดยกำหนดผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้ ที่ปรึกษากฎหมาย (ทนายความ) หรือพนักงานคุมประพฤติ สหวิชาชีพ (นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์) ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือผู้แทน เจ้าหน้าที่คุ้มครองสิทธิเด็ก และพนักงานอัยการ เป็นต้น เพื่อเป็นการถ่วงดุลการใช้ดุลยพินิจให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม และคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

การปรับปรุงดังกล่าวจะช่วยให้อัตราการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเข้าสู่ระบบการฟื้นฟูตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม ลดการตีตราทางสังคม และส่งเสริมแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) อันสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและเจตนารมณ์แห่งกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ประเด็นที่สาม ปัญหาการกำหนดอัตราโทษอย่างสูงและกำหนดปริมาณยาเสพติดที่จะเข้าเกณฑ์ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขั้นก่อนฟ้อง จากการศึกษาพบว่า เดิมประเทศไทยมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมดำเนินคดีอาญาใน

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษแล้วนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวบุคคลดังกล่าวมาศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในเวลา 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน หากปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนอยู่ในเกณฑ์ต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กล่าวคือ เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดเสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติด และไม่ปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นต้องหา หรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่น ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล พนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด จากนั้นเด็กหรือเยาวชนต้องเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฟื้นฟูฯ เมื่อปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วนจนผลการฟื้นฟูเป็นที่น่าพอใจแล้ว พนักงานอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้อง คดีจะเป็นอันยุติลง แต่ต่อมาเมื่อประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 มีผลบังคับใช้เรื่อยมา จึงทำให้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 แต่หากพิจารณาถึงข้อดีของพระราชบัญญัติฟื้นฟูฯ นี้ จะเห็นได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์สำคัญในการแยกผู้เสพออกจากผู้ค้าที่มีเจตนาทำร้าย ส่งเสริมให้ผู้เสพเข้าสู่กระบวนการบำบัดโดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล ลดปริมาณคดีที่จะนำขึ้นสู่ศาล ทำให้ผู้เสพได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ สามารถกลับมาใช้ชีวิตในชุมชนได้อย่างปกติสุข

เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 แล้วจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องตามมาตรา 86 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่มุ่งหมายเพื่อเบี่ยงเบนเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ร้ายแรงออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู แต่เนื่องจากยังมีฐานความผิดเพียงไม่กี่ฐานในประมวลกฎหมายยาเสพติดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ที่จะเข้าเงื่อนไขตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาดังกล่าว ด้วยเหตุที่ยังมีข้อจำกัดในกฎกระทรวงกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ที่ให้สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2567 ซึ่งให้ไว้ ณ วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ.2567 ที่กำหนดว่า แอมเฟตามีน มีปริมาณไม่เกิน 1 หน่วยการใช้หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกิน 100 มิลลิกรัม ซึ่งเข้าใจได้โดยง่ายว่า มีการปรับลดการครอบครองยาบ้าจากเดิมจำนวน 5 เม็ด เหลือจำนวน 1 เม็ด จึงจะเข้าข้อสันนิษฐานว่าครอบครองไว้เพื่อเสพ ส่วนหากปริมาณของกลางเกินจากจำนวนดังกล่าวจะต้องเข้าสู่กระบวนการทางคดีอาญาตามปกติ ทำให้กลุ่มผู้เสพหรือครอบครองยาเสพติด ที่ไม่มีพฤติการณ์จำหน่าย แต่มีปริมาณของกลางในความครอบครองเกินกว่าจำนวนที่กฎหมายกำหนด จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล โดยไม่ได้รับโอกาสเข้าสู่มาตรการพิเศษในชั้นก่อนฟ้องดังกล่าว ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าควรมีการแก้ไขกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1. ตามมาตรา 86 มีการกำหนดเงื่อนไขสำคัญในการใช้มาตรการพิเศษในชั้นก่อนฟ้อง คือการกำหนดอัตราโทษอย่างสูง และในคดีอาชญากรรมมีการกำหนด ปริมาณยาเสพติดเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ กำหนดอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกินห้าปีทำให้คดีที่มีอัตราโทษสูงกว่านี้ แม้จะมีพฤติการณ์ไม่ร้ายแรงหรือเด็กอาจกลับตนเป็นคนดีได้ ก็ไม่สามารถใช้มาตรการนี้ได้ ซึ่งค่อนข้างขัดแย้งกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก จึงควรมีการแก้ไขโดยตีความ “อัตราโทษอย่างสูง” โดยแก้ไข “อัตราโทษจำคุกอย่างสูง เป็น 7 ปี หรือ 10 ปี” และพิจารณาจากพฤติการณ์การกระทำผิดเฉพาะกรณีที่ไม่มีพฤติการณ์ร้ายแรง และพนักงานสอบสวน ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ เพื่อแยกระหว่างผู้เสพที่ควรได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูออกจากผู้ค้าที่ควรได้รับโทษตามกฎหมายโดยเพิ่มความยืดหยุ่นในการใช้ดุลพินิจ โดยมุ่งเน้นที่ตัวเด็กหรือเยาวชนและโอกาสในการกลับตนเป็นคนดี แทนการผูกติดกับอัตราโทษตามตัวบท

2. ควรมีการทบทวนเพื่อแก้ไขกฎกระทรวงกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ที่ให้สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ โดยการพิจารณาเพิ่มปริมาณของกลางยาเสพติดที่สันนิษฐานไว้ว่าเป็นการครอบครองเพื่อเสพ จากเดิม 1 เม็ด เป็นจำนวน 5 เม็ด หรือพิจารณาจากพฤติการณ์จริง ประกอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน/ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ หรือผู้เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันพิจารณาพฤติการณ์อื่นร่วมด้วย เช่น ประวัติการใช้, ไม่มีเครื่องมือหรือการเตรียมการจำหน่าย, ไม่มีผลประโยชน์ทางการเงิน แม้ปริมาณจะเกินเล็กน้อยก็ตามทำให้การพิจารณามีความยุติธรรมและครอบคลุมตามเจตนารมณ์ของมาตรการพิเศษยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, คู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาลบับปรับปรุงแก้ไข (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2563 กรุงเทพฯ: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2563.

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. รายงานสถิติคดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 กรุงเทพฯ: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2567.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.

กฎกระทรวงกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ที่สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ พ.ศ.2567 ฉบับที่ 1.

กฎกระทรวงกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ที่สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ พ.ศ.2567 ฉบับที่ 2.

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.